

INSTRUMENTE ȘI MECANISME DE PROTECȚIE A PERSOANELOR INTERN STRĂMUTATE ÎN UNELE ȚĂRI

Marina CĂRNAȚ,
magistru în drept, doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

SUMMARY

The article addresses the most important and usual cause of the internal displacement and that is – armed conflicts. There are identified and analyzed several countries which have confronted or are still dealing with the problem of internal displacement, and that are: Afghanistan, the Russian Federation, Bosnia and Herzegovina, Georgia, Columbia and Serbia. All of these countries have a legal framework which protects and guarantees basic human rights and fundamental freedoms of the internally displaced persons.

Keywords: internally displaced persons, internal displacement, armed conflict, legal protection, human rights.

REZUMAT

Articolul este dedicat celei mai importante și des întâlnite cauze a strămutării interne, și anume conflictelor armate. Au fost identificate și analizate câteva state care s-au confruntat sau încă se mai confruntă cu problema strămutării interne: Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Georgia, Columbia și Serbia. Toate aceste țări dispun de un cadru juridic corespunzător, care protejează și garantează drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor intern strămutate.

Cuvinte-cheie: persoane intern strămutate, strămutare internă, conflict armat, protecție juridică, drepturile omului.

Introducere: Strămutarea persoanelor în limitele hotarelor țării lor de baștină din cauza conflictelor armate interne sau internaționale reprezintă o preocupare în creștere pe fiecare continent. Cele mai des întâlnite amenințări față de persoanele intern strămutate sînt: atacurile directe și relele tratamente; pierderea proprietății; pericolul la care sînt supuse familiile, care sînt și separate; discriminările, provocările în domeniul accesului la serviciile de ocrotire a sănătății și alte servicii esențiale. Mai mult decît atît, sfîrșitul anilor '90 ai secolului al XX-lea au dus la schimbări geopolitice și sociale foarte mari în zona euroasiatică, unde au izbucnit un număr mare de conflicte armate. Totuși, responsabilitatea primară în protejarea persoanelor intern strămutate, precum și satisfacerea nevoilor lor de bază, cad pe umerii statului gazdă, sau în cazul unui conflict armat, pe autoritățile care controlează teritoriul unde locuiesc persoanele intern strămutate.

Persoanele intern strămutate (PIS) nu sînt persoane fără drepturi. Acestea sînt protejate de toate drepturile omului prevăzute în instrumentele internaționale relevante, în special codificate în

Principiile directoare ale ONU cu privire la strămutarea internă, care, din păcate, nu are forță juridică obligatorie pentru state. Spre deosebire de Republica Moldova, există țări care, confruntîndu-se cu problema strămutării interne, au reglementat prin norme speciale statutul acestor categorii de persoane. În prezent, la nivel global, circa 20 de state [4, p. 21] au adoptat legi și politici speciale privind protecția persoanelor intern strămutate, bazându-se pe Principiile directoare ale ONU privind strămutarea internă. Statele precum Armenia, Azerbaidjan, Bosnia și Herțegovina, Georgia, Federația Rusă și Tadjikistan au elaborat legi, protejînd persoanele intern strămutate în domeniile sănătății, muncii și educației, fundamentîndu-se, iarăși, anume pe Principiile directoare ale ONU [3, p. 2].

Așadar, începutul anilor '90 și sfîrșitul Războiului Rece au adus o proliferare a unui nou tip de conflict intern și o creștere bruscă a numărului de persoane strămutate în interiorul propriilor lor țări. Termenii „conflict bazat pe identități,” „conflict etnic” sau „conflict religios” sînt acum folosiți în încercarea de a caracteriza natura acestor confruntări. Strămutarea a milioa-

ne de oameni, ca urmare a conflictelor, a devenit un fapt inevitabil al perioadei de după Războiul Rece; a fost ceva față de care comunitatea internațională nu a putut rămîne indiferentă. Problemele persoanelor intern strămutate, inițial evidențiate de anumite ONG-uri adoptate prin mecanismele și agențiile din sistemul ONU, au găsit treptat un loc pe ordinea de zi a diplomației multilaterale, ajungînd, în cele din urmă, la Consiliul de Securitate al ONU, unde diplomații au abordat, în paralel, aspectele politice și umanitare [5]. Timp de zece ani, pînă în 2011, numărul persoanelor intern strămutate a scăzut treptat în țări precum Armenia, Bosnia și Herțegovina, Croația, Kosovo, Federația Rusă și Serbia. Scăderile anuale au rămas modeste, deoarece majoritatea persoanelor intern strămutate, care nu s-au returnat relativ în timp scurt, au fost prinse în strămutări prelungite. În Azerbaidjan, Cipru, Georgia, Turcia, Turkmenistan și Uzbekistan numărul acestora a rămas aproximativ același [22].

În cele ce urmează, vom desfășura situația PIS în urma unui conflict armat din cîteva țări sau regiuni ale lumii.

Potrivit Înaltului Comisariat al

Națiunilor Unite pentru Refugiați (ÎCNUR) și Guvernului afgan, la sfârșitul anului 2011, cel puțin 450.000 de PIS se aflau în **Afganistan**, și anume din cauza conflictelor armate continui, a încălcărilor drepturilor omului pe scară largă și a violenței generalizate. Cifra PIS a fost cea mai mare în 2002 și aproape dublă față de numărul estimat în 2008 [23]. Așadar, cauza principală a strămutării, ca și în anii precedenți, este conflictul armat, pe de o parte, dintre forțele de securitate afgane naționale și forțele militare internaționale, iar pe de altă parte, al talibanilor și al altor grupuri armate de opoziție. Alte cauze sînt atacurile orientate pe grupuri-țintă, intimidările și recrutarea forțată de către forțele armate, precum și disputele interne și conflictele locale privind accesul la terenuri și apă.

O mare parte din PIS care au încercat să se întoarcă în locul de unde s-au strămutat au fost ulterior forțați să se mute din nou. Cele mai multe obstacole cu care s-au confruntat la întoarcere au fost nesiguranța persistentă, deteriorarea bunurilor lor, întreruperea continuă a mijloacelor de trai și nesiguranța alimentară. Aceste provocări au fost agravate de prezența, la scară largă, a minelor antipersonal și a munițiilor neexplodate în alte zone mari ale țării, precum și de cel de-al optulea an de secetă în ultimii 11 ani.

Afganistan rămîne să dezvolte un cadru juridic cuprinzător și să acorde o atenție deosebită în politica sa privind strămutarea internă. Strategia acestei țări în ceea ce privește repatrierea refugiaților și a PIS descrise în „Strategia Națională de dezvoltare pentru perioada 2008-2013” promovează în siguranță întoarcerea categoriilor date de persoane [29].

O altă țară ce merită atenția noastră în domeniul de cercetare este **Bosnia și Herțegovina**, al cărei război din 1992-1995 a

duș la strămutarea a peste un milion de persoane și la crearea zonelor etnice omogene în cadrul noului stat independent, iar pînă la sfârșitul anului 2011 s-au înregistrat 113.000 de persoane intern strămutate. Rata de întoarcere a continuat să se încetinească, și numai aproximativ 260 de persoane au revenit în cursul anului [22]. Pe parcursul celor trei ani de conflict, au fost înregistrate încălcări grave ale dreptului umanitar și ale legislației drepturilor omului împotriva populației civile, acestea variind de la masacre și violuri sistematice pînă la atacuri și strămutări forțate. Acordul de Pace de la Dayton [21] din decembrie 1995 a marcat sfârșitul conflictului și a stabilit crearea a două entități: Republica Serbia și Republica Federală Bosnia și Herțegovina, fiecare entitate avînd propriul guvern, președinte, parlament și poliție, iar pînă în 2005, fiecare a avut propria armată.

Odată cu proclamarea independenței, Bosnia a adoptat o nouă Constituție. Constituția bosniacă [9] definește, în art. 76, că bosniacii, sîrbii și croații sînt naționalități ce se regăsesc pe teritoriul Bosniei. În 1999, sub presiunea ONU și a Consiliului European, Bosnia a adoptat *Legea privind refugiații și persoanele intern strămutate*. Această lege stabilește principiile generale privind primirea și pierderea statutului de refugiat și de persoană intern strămutată, drepturile lor, inclusiv dreptul de a-și recupera proprietatea.

Conform art. 5 al Legii nominalizate [20], persoanelor li se oferă statutul de intern strămutat, dacă au fost nevoite să părăsească domiciliul după 30 aprilie 1991, ca urmare a conflictului armat sau a încălcărilor drepturilor omului, și nu s-au reîntors din cauza faptului că nu se simt în siguranță. Remarcăm că, în conformitate cu art. 7, statutul de persoană intern strămutată încetează dacă persoana: se reîntoarce voluntar la vechea reșe-

dință; refuză să se reîntoarcă la vechea reședință, deși reîntoarcerea voluntară în siguranță și cu demnitate este posibilă; își stabilește în siguranță și demnitate reședința în altă parte; sau din alte motive. Iar conform art. 8 (3), statutul de persoană intern strămutată încetează la expirarea a șase luni de la stabilirea domiciliului permanent. De asemenea, Legea prevede drepturile și libertățile persoanelor: art. 8 – dreptul de a se reîntoarce la vechiul domiciliu; art. 11 – dreptul de a-și alege domiciliul; art. 13 – dreptul de a redobîndi proprietatea pierdută în timpul strămutării; iar art. 18 prevede obligațiile acestora.

Pe lîngă Constituție și Legea privind refugiații și persoanele intern strămutate, există cîteva acte menite să detalieze procesul de dobîndire și pierdere, precum și procedura specifică, cum ar fi: *Instrucțiunea asupra metodei de revizuire a statutului de persoană intern strămutată și Principiile instituțiilor statale responsabile de revizuirea și acordarea statutului de persoană intern strămutată din 2005*, *Instrucțiunea privind modul de asistență a beneficiarilor de subvenții privind reîntoarcerea în Bosnia* (octombrie, 2006) și *Instrucțiunea privind modul de identificare a beneficiarilor de locuințe ca urmare a conflictului armat din 1991* (iunie, 2006) ș.a. În același context, a fost adoptată Legea privind persoanele strămutate și expulzate din cantonul Sarajevo (2005) și Legea privind statutul persoanelor strămutate, repatriate și refugiate din Serbia (2005). Observăm că acest cadru juridic din Bosnia și Herțegovina este suficient de amplu, iar rapoartele către ONU și Consiliul European demonstrează că aceste izvoare de drept chiar funcționează și sînt implementate la nivelul necesităților PIS, deși apar multe alte flagele, precum corupția și traficul de influență în acest domeniu [19, p. 34].

Apreciem că, în ultimii ani, Gu-

vernul bosniac a crescut sprijinul financiar pentru reînțoarcerea PIS și a extins asistența prin includerea unor activități generatoare de venit și repararea infrastructurii, inclusiv a locuințelor [18, p. 67-93].

Un alt stat care merită o atenție deosebită este **Columbia**, odată ce este considerat ca având unul dintre cele mai progresive sisteme juridice și judiciare pentru protecția drepturilor persoanelor intern strămutate. În ciuda violenței pe care a suferit-o Columbia ca urmare a conflictului armat intern (pe de o parte, grupurile guvernamentale și de cealaltă parte – mișcările rebelle) [6], țara are, la fel, o democrație de o sută de ani, stat de drept și un control judiciar al legislației. Conflictul armat a cutremurat Columbia încă din anii '40 ai secolului trecut, totuși, mai ales începând cu anii '90, strămutarea forțată a atins rate îngrijorătoare [11, p. 56]. Strămutarea forțată are loc aici sau ca un act criminal deliberat din partea părților la conflictul armat, sau ca un produs direct al violenței ce caracterizează confruntarea.

Adoptarea de către Congresul columbian a *Legii nr. 387* (în anul 1997) *cu privire la strămutarea internă* a reprezentat un moment important de dezvoltare. Această lege cuprinde 33 de articole, consacră, în termeni legali, o politică publică distinctă de asistență pentru PIS. Totodată, această lege este structurată pe trei piloni principali. În primul rând, include enumerarea și definirea drepturilor și obligațiilor PIS. În termeni generali, acest lucru este în concordanță cu formularea drepturilor și obligațiilor prevăzute de instrumentele internaționale în domeniu. În al doilea rând, se creează un sistem național cuprinzător de asistență a populației strămutate, iar aceasta include un consiliu central de coordonare, în care participă și miniștrii, și alți funcționari publici de nivel înalt. De asemenea, acest act creează

consilii teritoriale împuternicite cu sprijinirea implementării politicilor la nivelele departamental și municipal și este mandatat cu crearea unui plan național specific pentru abordarea fenomenului strămutării interne, precum și a unei rețele naționale de informare, pentru a facilita punerea în aplicare eficientă a sistemului. În al treilea rând, documentul structurează politicile în conformitate cu trei faze principale ale strămutării: prevenirea și protecția în timpul strămutării; ajutorul umanitar de urgență în urma strămutării; stabilizarea socioeconomică, inclusiv întoarcerea și restabilirea în scopul de a găsi soluții durabile pentru strămutare [11, p. 79].

Conflictele armate din anii '90 din fosta Republică Socialistă Federativă Iugoslavia (RFI) au forțat sute de mii de persoane să fugă de pe teritoriile pe care le populau. Multe persoane s-au strămutat într-o perioadă de mare instabilitate în regiune între anii 1991 și 1995. Semnarea Acordului de la Dayton [1], la sfârșitul anului 1995, a readus pacea. Cu toate acestea, cîțiva ani mai târziu, violențele din Kosovo s-au intensificat. Conflictul între **Serbia** și forțele de securitate din Kosovo (forțele albaneze) a început spre sfârșitul anului 1998 și a atins punctul culminant cu bombardamentele NATO împotriva fostei RFI, care au durat de la 24 martie 1999 pînă la 11 iunie 1999. Conflictul s-a încheiat cu semnarea Acordului de la Kumanovo, iar la 10 iunie 1999, ONU a adoptat Rezoluția Consiliului de Securitate nr.12446, instituind în Kosovo un protectorat internațional. În mai 2006, Uniunea Statală Serbia și Muntenegru s-au destrămat, formînd 2 state independente. Majoritatea persoanelor intern strămutate din Serbia de astăzi sînt de etnie sîrbi (75%) și albanezi (10%) care au fugit din Kosovo în 1999 [27]. Circa 200.000 persoane strămutate din Kosovo mai rămîn

în Serbia, iar circa 15.000 persoane – în Muntenegru.

Din cauza că persoanele intern strămutate din Serbia sînt, în mare parte, minorități, legislația acestei țări s-a bazat mai mult pe protecția drepturilor și libertăților minorităților [13] care au fost strămutate pe teritoriul ei. Serbia este parte la toate tratatele internaționale importante privind protecția drepturilor omului și a dreptului umanitar [10, p. 24-26]. Bunăoară, în conformitate cu articolul 16 din Constituția sîrbă [8], dreptul internațional cumpunător și convențiile internaționale ratificate sînt direct aplicabile pe teritoriul Republicii Serbia. Iar art. 18 din Constituție stabilește aplicabilitatea directă a drepturilor omului și ale minorităților prevăzute în instrumente internaționale ratificate de Serbia. Constituția include și protecția drepturilor colective pentru toate minoritățile, cum ar fi: interzicerea discriminării, principiul egalității, dreptul la identitate etc. În același timp, art. 81 prevede responsabilizarea unei societăți bazate pe toleranță.

În 2002, Serbia și Muntenegru au adoptat *Legea privind protecția drepturilor și libertăților minorităților naționale*, lege care rămîne în vigoare în Serbia. Această lege specifică drepturile și libertățile persoanelor intern strămutate (în mare parte – romi) și impune autoritățile să adopte legi privind protecția lor, interzicînd orice formă de discriminare față de minoritățile naționale. De asemenea, Legea privind autonomia locală se consideră o lege care protejează persoanele intern strămutate, deoarece conform acesteia autoritățile au obligația de a integra minoritățile în comunitate.

La nivel instituțional, totuși, în Serbia nu există o organizație specializată cu atribuții privind protecția persoanelor intern strămutate. Cu toate acestea, autoritățile au delegat anumite atribuții în acest sens Comisariatului sîrb pentru re-

fugiați, iar în Kosovo funcționează Centrul de coordonare. Comisariatul sârb pentru refugiați a fost creat în baza Legii din 1992 privind refugiații, iar din 1999 s-au extins atribuțiile și în domeniul protecției persoanelor intern strămutate. Comisariatul este responsabil de situația din centrele colective, unde se află intern strămuțații, dar și de procedura de acordare a adeverințelor. Ministerul Muncii și Protecției Sociale este instituția de bază responsabilă de alocarea ajutoarelor pentru persoanele intern strămutate, ajutor primind patru categorii de persoane: pensionarii, persoanele cu dizabilități, minorii și familiile cu mulți copii.

În mai 2002, autoritățile sârbe au adoptat Strategia Națională privind soluționarea problemelor refugiaților și ale persoanelor intern strămutate [14, p. 10]. Este un act care încearcă să implementeze diferite politici sociale privind protecția persoanelor strămutate [14, p. 26,27].

Populația din **Georgia** a fost strămutată de mai multe valuri de conflict. Luptele au izbucnit la începutul anilor '90 în zonele autonome Osetia de Sud și Abhazia, strămutând cel puțin 215.000 de persoane în Georgia. Conflictul din 1992 cu Osetia de Sud s-a încheiat cu semnarea Acordului privind principiile revenirii georgio-osetinilor între Federația Rusă și Georgia și crearea Comisiei Unificate de Control, din care făceau parte Rusia, Georgia, Abhazia și OSCE. Însă, ca și în cazul Republicii Moldova și regiunii din stînga Nistrului, un număr mare de georgieni nu s-au putut reîntoarce, fiind acuzați de secesionism că au participat în conflict de partea Georgiei. În 1994, Georgia a semnat un Acord de pace cu Federația Rusă și Abhazia privind reîntoarcerea persoanelor intern strămutate la casele lor, însă și în acest caz reîntoarcerea a fost îngreunată de reacția forțelor secesioniste din zonă [7].

Din 1992 pînă în prezent, autoritățile georgiene au emis peste 200 de acte normative privind persoanele intern strămutate. Acestea sînt fie acte ce reglementează condițiile specifice, fie acte ce înglobează întreaga populație a Georgiei, inclusiv cei intern strămuțați. În 1999, autoritățile de facto din Osetia de Sud au adoptat Legea cu privire la refugiați și persoanele intern strămutate [16], totuși, remarcăm că legea în cauză nu este în conformitate cu standardele internaționale impuse de Principiile Directoare ale ONU. Cauza este că această lege definește noțiunea de *refugiat* și include în ea categoria persoanelor intern strămutate, reglementînd aceleași mecanisme de protecție pentru ambele categorii.

Principalul act a fost adoptat la 28 iunie 1996 de Parlamentul georgian – *Legea privind protecția persoanelor intern strămutate* [17], lege modificată în 2001, 2005 și 2006. După cum se menționează în preambulul ei, aceasta reglementează statutul juridic al persoanelor intern strămutate, motivele și normele de recunoaștere în această calitate, acordarea, suspendarea, încetarea și privarea de acest statut, garanții juridice, economice și sociale, precum și drepturile și obligațiile acestora. Din cauza faptului că legea a intrat în vigoare înaintea Principiilor directoare, aceasta nu este în deplină concordanță cu ele. Spre exemplu, Legea nu include în categoria persoanelor intern strămutate acele persoane care au fost impuse să se strămute din cauza dezastrelor ecologice, cu toate că autoritățile protejează așa-numiții *eco-migranți*, oferindu-le asistență și locuințe permanente. Modificările ulterioare au lărgit sfera drepturilor, acordndu-le dreptul de a alege și a fi aleși în cadrul alegerilor locale și parlamentare. Iar o hotărîre a Curții Constituționale georgiene [15] le-a acordat dreptul de a cumpăra terenuri fără a pierde calitatea de persoană intern strămutată.

Regiunile Abhazia și Osetia de Sud nu sînt recunoscute pe plan internațional, iar legile emise de către acestea nu au putere juridică. Cu toate acestea, pentru a crea incomodități psihologice și administrative pentru persoanele intern strămutate, în anul 2005 autoritățile separatiste au adoptat Legea privind cetățenia Republicii Abhaze, ce interzice cetățenia dublă abhazo-georgiană și o permite doar pe cea rusă, fapt ce a dus la pericolul creșterii numărului persoanelor apatride [27].

În altă ordine de idei, în mai 2006, Parlamentul georgian a adoptat Hotărîrea nr. 1327, prin care este interzisă activitatea instanțelor de judecată din regiune de a decide asupra revendicării proprietății de către persoanele strămutate, fapt ce face imposibilă reîntoarcerea proprietății. Iar în februarie 2007, autoritățile georgiene au adoptat Strategia Națională privind persoanele intern strămutate, care a încercat să reglementeze toate detaliile privind protecția persoanelor în cauză, dar care, totuși, a fost declarată nulă, urmînd ca în 2009 să fie adoptată o nouă strategie în acest sens. Responsabil de acordarea protecției și asistenței este Ministerul Refugiaților.

În anul 2008, conflictul a izbucnit din nou între Georgia și Federația Rusă asupra Osetiei de Sud, în jur de 157.000 de persoane au fost strămutate, majoritatea dintre care au putut să se întoarcă în cîteva luni la locurile lor de trai. În aprilie 2008, în Georgia au fost înregistrate 12.300 de persoane intern strămutate din regiunile Abhaziei și Osetiei de Sud. Majoritatea PIS din Abhazia locuiesc în regiunile vecine, iar cei din Osetia de Sud locuiesc în orașul Gori. Aproximativ 44% din ei trăiesc în centre special create, restul – la rude și prieteni. În ciuda creșterii economice, 11,3% din cei strămuțați trăiesc sub pragul sărăciei [28].

Persoanele intern strămutate

din Georgia sînt adesea împărțite, astăzi, în „vechi” și „noi.” „Vechi” – se referă la PIS și descendenții acestora care au plecat din Abhazia și Osetia de Sud în 1990 (în principal, etnici georgieni), în timp ce „noi” – la cei care au plecat din cele două regiuni separatiste și au fost strămutate în interiorul Georgiei în 2008 (în principal, etnici georgieni) [12].

Conflictele au rămas nerezolvate și în anul 2011, cînd Osetia de Sud și Abhazia au rămas în afara controlului efectiv al Georgiei și întoarcerea PIS nu a fost în mare măsură fezabilă. Agențiile ONU, organizațiile internaționale și ONG-urile au continuat să asiste PIS în 2011, deși doar CICR a avut acces în Osetia de Sud, în timp ce accesul în Abhazia a fost din ce în ce mai contestat. Mai multe organisme ale ONU pentru drepturile omului au făcut recomandări pentru Georgia, inclusiv de a compila datele dezagregate și de a îmbunătăți integrarea și accesul la locuințe, hrană și mijloacele de existență ale PIS și, în special, femeile strămutate în interiorul țării. La fel, și Comitetul Consiliului Europei cu privire la migrație, refugiați și populație a cerut guvernului georgian să îmbunătățească locuințele și mijloacele de existență ale PIS.

Analizînd informația cu privire la situația PIS din Georgia, am constatat că guvernul a făcut progrese în punerea în aplicare a Strategiei din 2007 de PIS. Din 2008, s-au depus eforturi semnificative în construirea și renovarea de locuințe și s-au stabilit standarde cu comunitatea internațională pentru a ghida procesul de implementare. Acest lucru a îmbunătățit condițiile de viață ale multor PIS [24].

Conflictele armate dintre **Federația Rusă** și Cecenia și Osetia de Nord, violența generalizată și încălcările drepturilor omului în aceste regiuni au dus la faptul ca peste 800.000 de oa-

meni să fie strămuțați din Cecenia în anii 1994 și 1999, în timp ce între 32.000 și 64.000 de oameni au fost strămuțați în timpul conflictului din 1992 din Osetia de Nord. Nici unul dintre conflicte nu a fost pe deplin rezolvat nici pînă acum. Forțele guvernamentale au continuat să săvîrșească încălcări ale drepturilor omului, inclusiv detenții arbitrare, dispariții forțate, tortură și omoruri. În anul 2011, peste 1300 de persoane au fost raportate ucise sau rănite ca urmare a violenței din întreaga regiune din Caucazul de Nord, iar apărătorii drepturilor omului și jurnaliștii s-au confruntat cu atacuri de hărțuire și violență [2].

Așadar, problema strămutării interne în Federația Rusă a apărut ca urmare a celor două conflicte armate cu Cecenia și Osetia de Nord. Istoria conflictului armat dintre Rusia și Cecenia începe în sec. XIX, cînd Imperiul Rus s-a extins în Caucaz. Mai tîrziu, s-au întreprins nenumărate campanii sovietice colectiviste cu încercări de a rusifica regiunea, fapt ce a dus la izbucnirea unui conflict în 1930, care a culminat prin ordinul lui Stalin din 1944 de a strămuta întreaga populație de etnie cecenă în Asia Centrală. Aceștia nu au putut să se reîntoarcă pînă în 1957, iar cînd s-au reîntors, au fost nevoiți să-și schimbe locul de trai în apropierea orașului Groznîi, deoarece locuințele lor erau ocupate de alte persoane. Odată cu destrămarea URSS, regiunea cecenă a încercat să-și declare independența, fapt ce a provocat un nou conflict armat în 1994, încheiat în 1996, și altul cauzat de lupta contra terorismului – împotriva mișcării islamice din Cecenia, în 1999 [33, p. 66]. Iar cu referire la conflictul militar în regiunea Osetiei de Nord, menționăm că în anul 1992 acesta a început între militanții osetini și inguși, cu scopul de a purifica etnic regiunea. Timp de cinci zile, între 50.000 și 65.000 de inguși au fost

strămuțați forțat de pe teritoriul Osetiei de Nord [30, p. 25-27].

Cu toate că Federația Rusă a declarat în 2007 că conflictul din Osetia de Nord a fost soluționat, iar în 2009 că operațiunile contra grupărilor teroriste cecene au fost finalizate, problemele celor strămuțați nu sînt nici pe departe rezolvate, problema fiind în luptele de gherilă ale așa-zisilor „insurgenți promotori ai independenței teritoriului cecen și nord osetin”, care destabilizează securitatea din zonă.

Problema statutului atît al refugiaților, cît și al persoanelor intern strămutate este importantă, dar și complicată, odată ce doctrina sovietică a dreptului constituțional nu conținea anumite reglementări privind aceste categorii. Trebuie de remarcat că și în constituțiile altor state nu se conțineau menționări corespunzătoare, și asta deoarece refugiați puteau fi doar străinii, lucru imposibil în Uniunea Sovietică.

Odată cu destrămarea URSS, baza juridică privind protecția persoanelor intern strămutate o formează Constituția Federației Ruse și *Legea privind persoanele intern strămutate* din 19.02.1993 [32], lege elaborată în conformitate cu Acordul privind protecția persoanelor intern strămutate din 22 noiembrie 1994. Conform articolului 2 din această lege, pentru a obține statutul de persoană intern strămutată, cetățeanul (sau reprezentantul legal al lui) Federației Ruse trebuie să depună o cerere la Organul Federal al Biroului de Migrație, care decide asupra acordării sau refuzului de a acorda statutul PIS, în termen de 5 zile de la depunerea cererii. Refuzul poate fi atacat în instanța de judecată regională. Un exemplu în acest sens ar putea servi cazul familiei de etnie cecenă, Aslambekhov [34], care a depus la 5 februarie 2001 o cerere de chemare în judecată în Judecătoria or. Piatigorsk pentru a fi recunoscuți drept persoane intern strămutate.

Organul Teritorial al Biroului de Migrație a refuzat primirea cererii în baza art. 1 al Legii privind persoanele intern strămutate, din cauza lipsei dovezilor privind persecuțiile la care ar fi fost supuși. Totuși, instanța de judecată a luat spre examinare cererea și a constatat că A. Aslambekhov a fost locotenent-colonel în armata Federației Ruse, luptând contra forțelor teroriste conduse de Dudaev și Masadov. Acesta a participat în operațiunile militare sub pseudonim. Atunci când numele său adevărat a devenit cunoscut, acesta a început a fi amenințat. Instanța a hotărât că familia lui Aslambekhov a fost persecutată pentru convingeri politice și deci are dreptul de a primi statutul de persoane intern strămutate.

În conformitate cu art. 4 al aceleiași legi, persoanei i se eliberează o adeverință, contra semnătură, doar la prezentarea actelor de identitate, pe o perioadă de 5 ani, termen care poate fi prelungit în anumite cazuri. Iar conform art. 6 al legii, persoanele intern strămutate au următoarele drepturi: de a alege locul de reședință oferit, de a transporta bagajele la locul de trai, iar invalizii și familiile cu mulți copii au dreptul la compensații bănești. Totuși, conform art. 9 (1) și (2) persoanele intern strămutate își pierd această calitate dacă nu mai dețin cetățenia Federației Ruse, își stabilesc domiciliul permanent în afara Federației Ruse sau le expiră termenul acordat de autorități [31, p. 21].

Doar foarte puține PIS s-au reîntors la locurile lor de origine în cursul anului 2011. Unele dintre acestea s-au reîntors în casele lor anterioare, în timp ce altele s-au mutat în locuințe sau locuri de cazare temporară, oferite de guvern sau de organizații internaționale, trăiesc la rude și cunoștințe sau au rămas în locuințe improvizate.

Agențiile ONU, inclusiv ÎC-NUR, au părăsit Caucazul de Nord pînă la sfîrșitul anului 2011, dar agențiile din afara Federației Ruse

au continuat să militeze pentru PIS de acolo. În cursul anului 2011, Înaltul Comisar al ONU pentru Drepturile Omului a subliniat faptul că măsurile de contrainsurgență trebuie să se desfășoare în conformitate cu principiile drepturilor omului, iar Comitetul ONU pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale a cerut Federației Ruse să aloce resurse suplimentare pentru locuințe sociale persoanelor intern strămutate și pentru a asigura accesul copiilor PIS la educație, în prevenirea recrutării acestora în unități militare [25].

În alt context, dar axîndu-ne pe aceeași țară, merită menționată lucrarea de doctorat a cercetătoarei din Federația Rusă, Faizullina B. [35, p. 22]. Aceasta identifică cele mai importante deficiențe ale legislației rusești în domeniul drepturilor de proprietate ale persoanelor forțate să se strămute. Autoarea propune modificări în ordinea de plată a compensațiilor pentru proprietățile pierdute și/sau proprietatea cetățenilor afectați de criza din Cecenia și care au părăsit definitiv țara.

Concluzii. Am reușit să evidențiem mai multe aspecte ce țin de strămutarea internă indusă de un conflict armat, ca fiind unul dintre cele mai des întîlnite cauze ale fenomenului discutat. Totodată, s-au identificat state care au în legislația lor legi speciale ce se fundamentează pe Principiile directoare ale ONU privind strămutarea internă.

Așadar, state precum Afganistan, Serbia, Bosnia și Herțegovina, Georgia și Federația Rusă au elaborat legi protejînd persoanele intern strămutate, în domeniul sănătății, muncii și al educației. Analizînd situația din aceste țări, am determinat că situația tensionantă este persistentă și la momentul actual, dar autoritățile constituționale, elaborînd un cadru juridic adecvat nevoilor societății, se ocupă cu promovarea întoarcerii la locuri-

le de origine a persoanelor intern strămutate.

Recenzent:

Veaceslav ZAPOROJAN

doctor în drept,

conferențiar universitar,

Universitatea de Stat din Moldova

Referințe bibliografice

1. *Acordul de pace de la Dayton din Bosnia și Herțegovina*, din noiembrie 1995, publicat pe http://www.ohr.int/dpa/default.asp?content_id=380
2. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. *Europe's forgotten people: protecting the human rights of long-term displaced persons*, Doc. 11942, 8 iunie 2009, publicat pe <http://www.refworld.org/pdfid/4a51f0660.pdf>
3. *Brookings-Bern Project on Internal Displacement. 2007. Expert Seminar on Protracted IDP Situations*. Geneva, 2007.
4. Casanovas O. *La protection internationale des réfugiés et des personnes déplacés dans les conflits armés*, Recueil dec cours de l'Académie de droit international de la Haye, volume 306, 2003.
5. Comitetul Internațional pentru Cruce Roșie, pe http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/att3dyyq699-712_contact_hickel.pdf
6. *Conflictul columbian*, pe [http://en.wikipedia.org/wiki/Colombian_conflict_\(1964%E2%80%93present\)#2010.E2.80.932013](http://en.wikipedia.org/wiki/Colombian_conflict_(1964%E2%80%93present)#2010.E2.80.932013)
7. *Conflictul osetin*, http://en.wikipedia.org/wiki/Georgian%E2%80%93Ossetian_conflict
8. *Constituția Serbiei*. Adoptată la 10 noiembrie 2006, publicată pe http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=191258
9. *Constituția Bosniei și Herțegovinei*. Adoptată la 14 decembrie 1995, publicată pe http://www.ccbh.ba/eng/p_stream.php?kat=518.
10. Deng F. *Analizele normelor internaționale*. Raportul Reprezentantului Secretarului General ONU pentru drepturile omului, 1995/57.
11. Espinosa M. *The Constitutional Protection of IDPs in Colombia, 2010*, publicat pe http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2009/11/judicial%20protection%20arango/chapter_1.pdf

12. Ferris E. *Resolving internal displacement: prospects for local integration*, Londra, iunie 2011, publicat pe <http://www.brookings.edu/research/reports/2011/06/01-protracted-displace-local>
13. Ghid privind mecanismele internaționale de protecție a persoanelor intern strămutate și avocații acestora, 2006, publicat pe http://www.brookings.edu/fp/projects/idp/human_rights_mechanisms_for_idps.pdf
14. Guvernul Serbiei. *Strategia națională privind soluționarea problemelor refugiaților și ale persoanelor intern strămutate*, Belgrad, mai 2002, publicat pe http://www.brookings.edu/~media/Projects/idp/Serbia_IDPstrategy_2002.PDF
15. Hotărîrea Curții Constituționale din Georgia nr. 2/213, 243 din 16 februarie 2005, publicată pe www.constcourt.ge
16. Internal Displacement Monitoring Center, pe [http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/2676E19A16382A6CC12579C800042A4E?OpenDocument](http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/2676E19A16382A6CC12579C800042A4E?OpenDocument)
17. *Legea Georgiei privind protecția persoanelor intern strămutate*, nr. 335-II. Adoptată în 1996, publicată pe <http://www.brookings.edu/about/projects/idp/laws-and-policies/georgia>
18. Mazowiecki T. *Final periodic report on the situation of human rights in the territory of the former Yugoslavia*. Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, 22 August 1995.
19. Milikić S. *The Return of Refugees and Internally Displaced Persons to the Properties and Homes of their Origin. The Way to the Integrated Bosnia and Herzegovina without Entities?* Graz, 2005.
20. *Legea Bosniei Herțegovina privind refugiații și persoanele intern strămutate*, nr. 23/99 din 23 decembrie 1999, publicată pe <http://www.brookings.edu/about/projects/idp/laws-and-policies/~media/F4506C2EF0C34CC1B2F63B2F1855D0D6.PDF>
21. O'Brien J. *Constituția Dayton a Bosniei și Herțegovinei*, publicată pe http://www.usip.org/files/Framing%20the%20State/Chapter12_Framing.pdf
22. Raport. *Global overview 2011*, [http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/081F7B080CF6371AC12579E40046EDA9/\\$file/global-overview-2011.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/081F7B080CF6371AC12579E40046EDA9/$file/global-overview-2011.pdf)
23. Raport. *Global overview Asia*, 2011 [http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/0E27234251BE6E48C12579E400369AA9/\\$file/global-overview-asia-2011.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/0E27234251BE6E48C12579E400369AA9/$file/global-overview-asia-2011.pdf)
24. Raport. *Partial progress towards durable solutions for IDPs in Georgia*, 12 martie 2012, publicat pe <http://www.internal-displacement.org/assets/library/Europe/Georgia/pdf/Georgia-March-2012.pdf>
25. Raport. *Internal displacement in Europe, the Caucasus and Central Asia*. Global Overview 2011, Internal Displacement Monitoring Centre, publicat pe [http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/\(httpInfoFiles\)/BE5B94FD2FCD3FAFC12579E40036FD34/\\$file/global-overview-europe-central-asia-2011.pdf](http://www.internal-displacement.org/8025708F004BE3B1/(httpInfoFiles)/BE5B94FD2FCD3FAFC12579E40036FD34/$file/global-overview-europe-central-asia-2011.pdf)
26. *Raportul asupra respectării drepturilor omului în Georgia*, 11 martie 2008 <http://www.state.gov/drl/rls/hrrpt/2007/100560.htm>
27. *Raportul inițial al Comisiei pentru drepturile omului privind Serbia și Muntenegru*, paragraful 18, publicat pe <http://www.refworld.org/docid/403f64e23.html>
28. Rezoluția nr. 1497 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei *Privind refugiații și Persoanele intern deplasate din Armenia, Azerbaijan și Georgia*. Text adoptat la 13 aprilie 2006.
29. *Strategia Națională pentru Dezvoltare în Afghanistan*, 2008-2013, publicată pe http://www.undp.org.af/publications/KeyDocuments/ANDS_Full_Eng.pdf
30. Бортников Ю. *Региональное представительство УВКБ ООН в Москве. Анализ судебной практики в Российской Федерации по вопросу определения статуса беженца*. В: *Гражданин и право*, 2002, № 11/12.
31. Воронина Н.А. *Положение и юридический статус внутри перемещенных лиц в Российской Федерации*. В: *Гражданин и право*, 2003, № 5.
32. *Закон РФ от 19 февраля 1993 г. № 4530-І о вынужденных переселенцах*.
33. Здравомыслова А.Г., Юнита М. *Беженцы*. Москва, 1993.
34. *Обзор Судебной практики Верховного Суда РФ за первый квартал 2001 года*, утв. постановлением Президиума Верховного Суда РФ от 16.07.2001.
35. Файзуллина В. *Имущественные права вынужденных переселенцев в Российской Федерации в постперестроечный период: На примере Чеченской Республики*, Москва, 2005.